

הניסיון הישראלי להתקרב למדינות ערב

ד"ר יובל בנזימן*

המאמר [התפרסם בוואיינט](#) ב-20 בפברואר 2018

"ישנה תוצאה חיובית אחת לאגרסיביות הגוברת של איראן באזור", אמר ראש הממשלה בנימין נתניהו בכנס הביטחון במינכן, שנערך בפברואר 2018. בעודו מסביר את הבעיה עם המשטר האיראני, הוא ציין שהתנהלות המשטר הקיצוני "הביאה ערבים וישראלים קרוב יותר זה לזה, יותר מכפי שהיה אי פעם בעבר. באופן פרדוקסלי זה יכול לסלול את הדרך לשלום רחב יותר, ובסופו של דבר אולי אפילו לשלום ישראלי-פלסטיני."

התפיסה הזו אינה חדשה. היא המשך של הקו ההצהרתי של נתניהו וסביבתו בשנים האחרונות. על פי עמדה זו, המציאות החדשה במזרח התיכון מאפשרת להאמין שישראל ומדינות ערב יכולות להתקרב זו לזו כיוון שהן רואות שהמשותף להן גובר על מה שמפריד ביניהן. כך, לדוגמה, בנאומו באו"ם ב-2016 טען נתניהו ש"מדינות רבות באזור מכירות בכך שישראל איננה אויב שלהן. הן מכירות בכך שישראל היא בעלת בריתן. אויבנו המשותפים הם איראן ודאעש ויעדינו המשותפים הם ביטחון, שגשוג ושלום."

ראש הממשלה מניח, אם כן, שהחשש מקיצוניות בעולם המוסלמי מוביל את מדינות ערב להיות בעלות ברית של ישראל. על פי תפיסתו, אין הכרח בקיום משא ומתן ישראלי-פלסטיני כדי לשפר את יחסי ישראל עם מדינות ערב אחרות. אמנם חלק מהותי מהסכם השלום בין ישראל לבין מצרים כלל גם התייחסות לסוגיה הפלסטינית שבלעדיה לא היה מסכים אנואר סאדאת לחתום על הסכם עם ישראל; ואמנם, הסכם השלום עם ירדן התרחש רק לאחר הסכמי אוסלו - אך נתניהו מאמין שנוצרה מציאות חדשה שבה גם ללא משא ומתן עם הפלסטינים ניתן לקדם יחסי נורמליזציה עם העולם הערבי. הטרור החדש הוא שמאפשר זאת.

נתניהו מניח, כמו רוב הציבור הישראלי מאז שנת 2000, שאין פרטנר פלסטיני למשא ומתן. ראשי הממשלה שקדמו לו חשבו שגם בהיעדר פרטנר יש לשנות את יחסי ישראל עם הפלסטינים (אריאל שרון ביצע את תכנית ההתנתקות ואהוד אולמרט דיבר על תכנית ההתכנסות). אולם בשונה משני קודמיו, נתניהו אינו מאמין בשינוי היחסים עם הפלסטינים, ובמקום זאת מציע לשנות את היחסים עם העולם הערבי שלפי תפיסתו מוכן לשינוי גם כאשר אין סימן להתקדמות ביחסים עם הפלסטינים.

אמונתו של נתניהו בשינוי שחל בעולם הערבי גרמה לו אף לשנות את יחסו ליוזמת הליגה הערבית. נתניהו, שבעבר טען ש"במתכונתה הנוכחית [היא] מסוכנת למדינת ישראל", טען ב-2016 כי "ישראל מקבלת בברכה את רוח יוזמת השלום הערבית". נתניהו החדש מתעלם מהמרכיב המרכזי ביוזמת הליגה הערבית: הצורך בהסכם ישראלי-פלסטיני הקודם לנרמול היחסים עם העולם הערבי. כאשר "המרכיב הפלסטיני" מוצא מהמשוואה, הוא אכן יכול לקבל בברכה את היוזמה הערבית. הוא אף מאמין שחיזוק יחסי ישראל עם מדינות ערב יכול להוביל להסכם ישראלי-פלסטיני. אלא שהליגה הערבית עדיין מאמינה בתהליך ההפוך שלפיו הסכם ישראלי-פלסטיני קודם לחיזוק הקשרים עם העולם הערבי.

השיח שמייצר נתניהו שובה לב ומעורר מעט מאוד התנגדויות בישראל. הרי אם אין פרטנר פלסטיני ואם אפשר לחזק קשרים עם העולם הערבי גם ללא משא ומתן עם הפלסטינים - אין סיבה להתנגד לכך. שותפיו הקואליציוניים מימין בוודאי שמחים לקדם שלום עם העולם הערבי מבלי לשלם מחיר כלשהו. יריביו הפוליטיים של נתניהו משמאל גם אינם מתנגדים לכך: חלקם שותפים לתפיסה שאין פרטנר פלסטיני ולכן כדאי לקדם

* ד"ר יובל בנזימן הוא מרצה לתוכנית לחקר סכסוכים, ניהולם ויישובם באוניברסיטה העברית. מאמר זה מבוסס על מחקר שנכתב במסגרת פרויקט "יחסי ישראל עם מדינות ערב: הפוטנציאל הלא ממומש" של מכון מיתוים, ושניתן [לקרוא אותו כאן](#).

שלום עם העולם הערבי בלעדיו. וגם מי שמאמין שישנו פרטנר פלסטיני להסכם, מתקשה להתנגד להצעה לפיה ניתן לחזק קשרים עם מדינות אחרות בהיעדר משא ומתן.

אלא שאפילו נתניהו עצמו הודה בעבר שאין לצפות למערכת יחסים ממשית ופורמלית בין ישראל לבין העולם הערבי ללא הסכם ישראלי-פלסטיני. על פי דבריו שלו, "על מנת שנוכל להשיג במלואו את השלום הרחב הזה, הפלסטינים חייבים להיות חלק ממנו". ואכן, אין עדות לכך שהתקווה לחיזוק מהותי, משמעותי וגלוי ביחסי ישראל עם העולם הערבי יכולה להתרחש ללא התקדמות במשא ומתן ישראלי-פלסטיני. אין זה מפתיע, אפוא, שבשעה שנתניהו מאמין שהאיום האיראני יכול לקרב בין ישראל לבין עולם הערבי, דווח שמזכ"ל הליגה הערבית צייץ, כנראה כתגובה לדברי נתניהו, ש"לא יהיה שלום עם העולם הערבי לפני שלום עם הפלסטינים".